

**До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-17
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77**

**ВІДГУК
опонента на дисертацію
ТРЕТЬЯК Анастасії Валеріївни на тему:
«ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми. Під управлінням у галузі охорони довкілля розуміють підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність уповноважених органів, спрямовану на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, збереження та відновлення довкілля, забезпечення екологічної безпеки. В Україні сформована ціла система органів, які здійснюють управління в галузі охорони довкілля. При цьому органи управління в цій сфері традиційно поділяються на органи загальної компетенції (здійснюють загальне управління) та органи спеціальної компетенції (здійснюють спеціальне (комплексне, галузеве, функціональне) управління), а домінуючими в здійсненні управління в даній сфері є саме органи державної влади.

В квітні 2014 року була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні й розпочалася децентралізаційна реформа. Децентралізація влади – це процес перерозподілу й передачі функцій управління від державних органів органам місцевого самоврядування. Метою Концепції було визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження

інтересів держави та територіальних громад. Відповідно завдання децентралізації влади зводиться до формування нової територіальної основи для діяльності органів влади, а також ефективного місцевого самоврядування та оптимальної системи територіальної організації влади на цій новій територіальній основі.

Такі процеси мають значний реальний і потенційний вплив на відносини охорони та використання природних ресурсів і на можливості регулювання та вирішення еколого-правових проблем. Однак на сьогодні децентралізаційна реформа ще не завершена й потребує сталого впровадження, зокрема й у питаннях довкілля.

В дисертації здійснено теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, яке полягало в визначенні та встановленні значення реформи децентралізації 2014 року в питаннях реалізації екологічної політики в Україні, виокремлення її недоліків і переваг для сфери охорони навколишнього природного середовища.

Зважаючи на викладене, вважаю **дисертаційну роботу А. В. Третяк актуальною** і такою, що відповідає нагальним потребам сьогодення.

Наукова новизна отриманих результатів. Перш за всі слід наголосити, що до даного дисертаційного дослідження в вітчизняній еколого-правовій доктрині проблематика правової охорони довкілля в умовах децентралізації на рівні спеціальних дисертаційних чи монографічних робіт не розглядалася. Тому потрібно визнати, що рецензована дисертація на тему «Правова охорона довкілля в умовах децентралізації» є новим теоретико-прикладним доробком, який на підставі чинного національного екологічного законодавства, нормативно-правових актів зарубіжних країн, міжнародно-правових документів, матеріалів правореалізації, практичних кейсів, статистичних даних розкрив окреслену проблематику. Тобто виконана робота є першим в Україні комплексним теоретичним дослідженням проблемних аспектів правової охорони довкілля в децентралізаційних умовах.

Дисертаційне дослідження є вдалою спробою всебічного, системного

аналізу юридичної природи охорони довкілля в умовах децентралізації та організаційно-правового механізму її здійснення.

Відповідний підхід дозволив з **високим ступенем обґрунтованості та достовірності** викласти важливі для дослідження наукові положення, сформулювати висновки та рекомендації, корисні як для науки, так і для практики.

Наукові результати, які виносяться на захист **мають ознаки наукової новизни**.

Насамперед варто відзначити: доведення авторкою існування зв'язку між формуванням кращих екологічних практик у світі та наявністю досвіду реформування системи органів місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади (на прикладах Фінляндії, Данії та Швеції), зокрема, виокремлення інструментів, які допомагають вищезазначеним країнам продукувати стійкі екологічні рішення; обґрунтування авторкою необхідності залучення органів місцевого самоврядування до виконання ряду повноважень, які, в свою чергу, корелюються з існуючими функціями екологічного управління; удосконалення авторкою положень щодо важливості місцевого рівня задля забезпечення глобальної стійкості та переведенні глобальних цілей сталого розвитку у площину локалізованих і щодо існуючого зв'язку між сталим розвитком і децентралізацією, а також встановлення реформи децентралізації влади як необхідного компонента досягнення цілей, які декларує концепція сталого розвитку.

Наукова новизна міститься й у визначенні авторкою ролі громадівської (актуальної на сьогодні) теорії місцевого самоврядування у побудові сприятливого екологічного середовища в Україні, яка полягає у стимулюванні місцевих громад до безпосередньої участі в питаннях збереження довкілля; виокремленні авторкою недоліків і переваг застосування даної концепції; встановлення авторкою позитивних тенденцій впливу реформи децентралізації 2014 року на реалізацію екологічної політики і впровадженні механізмів збалансованого розвитку екологічних відносин в Україні;

виділення авторкою негативних аспектів правового регулювання, що уповільнюють розвиток екологічних відносин в умовах реформування; дослідження авторкою сучасного стану охорони рідкісних об'єктів тваринного, рослинного світу та природно-заповідного фонду в Україні на регіональному рівні.

Продуктивними вважаю проведення в дисертації науково-практичної характеристики проблемних аспектів правового регулювання сфери поводження з твердими побутовими відходами на місцях в Україні та висновки авторки щодо їх удосконалення. Ефективними також є пропозиції авторки стосовно вдосконалення законодавства України у сфері поводження з побутовими відходами, охорони рідкісних об'єктів тваринного, рослинного світу та природно-заповідного фонду України, які, у тому числі, відповідають функціям екологічного управління.

Підтримую підходи дисертантки про необхідність внесення змін до ряду нормативно-правових актів у частині деталізації повноважень органів місцевого самоврядування в галузі охорони довкілля. Так у роботі є чимало слушних пропозицій щодо внесення змін у чинне законодавство України (наприклад, Законів України «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «При природно-заповідний фонд України» та ін.).

Можна назвати й чимало інших положень, важливих для науки екологічного права, правотворчої та правозастосовної практики, які характеризують рецензовану дисертацію.

В дисертації використана широка й різнобічна **джерельна база** (всього 250 найменувань): доктринальні джерела вітчизняної та зарубіжної науки екологічного права та інших, дотичних до проблеми наук; нормативно-правові акти України, зарубіжних країн, а також міжнародно-правові документи. Опрацьовано й матеріали правореалізації, практичні кейси, статистичні дані.

Завдяки оволодінню вдало обраними загальнонауковими і спеціально правовими методами дисертантці вдалося досягти поставленої мети наукової роботи та успішно виконати окреслені завдання дослідження.

Водночас до дисертації можна висловити певні зауваження, звернути увагу на положення, які, на думку опонента, є недостатньо опрацьованими, і поради на шлях подальших досліджень відповідного правового інституту.

1. Дисертантка в підрозділі 1.1. роботи, аналізуючи концепції децентралізації та їх вплив на сферу охорони навколишнього природного середовища в Україні, наводить до прикладу поняття екологічної децентралізації (с. 14). Враховуючи специфіку еколого-правових відносин загалом, правових і організаційних засад охорони довкілля в умовах децентралізації, авторці варто було б запропонувати власний підхід до даного поняття та системно виокремити особливості децентралізації в галузі охорони довкілля.

2. Підрозділ 2.1. роботи присвячений дослідженню децентралізації як чинника розвитку екологічної політики. В ньому дисертантка абсолютно обґрунтовано стверджує, що: «... дієвість системи екологічної політики безпосередньо залежить від успішності й повноти впровадження функцій екологічного управління» (підкреслено мною – Л. Д.) (с. 90). Після чого здійснюється їх коротка характеристика (с. 91–92). А вже в наступних підрозділах авторка аналізує вплив децентралізації на екологічно безпечне поводження з побутовими відходами (2.2.), регіональні аспекти охорони рідкісних видів тваринного та рослинного світу (2.3.) та збереження природно-заповідного фонду в умовах децентралізації (2.4.). Такий підхід до розкриття проблематики теми дисертації є цілком логічним і відповідає актуальним напрямом організаційно-правового забезпечення охорони довкілля в умовах децентралізації.

Разом із цим хотілося б, щоб дисертантка окремо зосередилася на підходах до реформування усіх функцій управління в галузі охорони довкілля крізь призму децентралізації. Тобто провела змістовний аналітичний огляд впливу децентралізації на конкретні функції (перелічені на с. 90–91). Тим паче, що й сама авторка зазначає: «Внаслідок змін, що відбулись у системі державного управління України у 2014 році, в питаннях формування і

реалізації державної політики превалюючим став децентралізаційний підхід. У таких умовах управління в країні зазнало докорінних змін і ці зміни цілком закономірно відзначилися на реалізації як екологічної політики в цілому, так і на її функціях управління» (підкреслено мною – Л. Д.) (с. 92–93).

3. Дисертантка, розглядаючи питання, пов'язані з діяльністю громадських інспекторів з охорони довкілля, висловлює наступні міркування: «... пункт 2.1. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля може бути виправлений і організацію роботи громадських інспекторів з охорони довкілля виправданим бути покласти на відповідні підрозділи виконавчих органів місцевого самоврядування» (підкреслено мною – Л. Д.) (с. 150), «... що більшою мірою сприятиме регіональній охороні рідкісних об'єктів як рослинного, так і тваринного світу, відповідатиме децентралізаційним тенденціям і корелюватиметься з функцією екологічного контролю» (с. 177–178).

Однак така думка потребує додаткової аргументації. По-перше, внесення змін до п. 2.1. відповідного положення далеко недостатньо для передачі повноважень щодо організації діяльності громадських інспекторів органам місцевого самоврядування. Адже функція громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища через громадських інспекторів вкорінена в низку інших спеціальних законодавчих актів і все таки реалізується на практиці. Тому, в такому разі, потрібно буде повністю реформувати даний інститут і всю нормативну базу, на основі якої він функціонує. По-друге, авторка сама ж зазначає, що: «... далеко не в усіх центральних містах України, які, як відомо, мають велику щільність населення, існують окремі департаменти, які відповідали б за питання екології» (с. 55) й детально розглядає дану проблематику (на с. 55–57, с. 60). А це означає, що постануть питання призначення та координації діяльності цих громадських інспекторів за умови відсутності самих відповідальних органів місцевого самоврядування тощо.

4. Дисертантка робить висновок, що: «В екологічному законодавстві відсутнє визначення поняття «рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види тваринного і рослинного світу». Пропонується розуміти його як: «сукупність диких рослин, грибів, водоростей та непатогенних мікроорганізмів, що не належать до тваринного світу, а також типові рослинні угруповання, які постійно або тимчасово перебувають (зростають) у природних чи штучно створених умовах у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони і занесені до Червоної або Зеленої книг України»» (с. 175). Як бачимо, саме ж запропоноване визначення стосується тільки рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу (*підкреслено мною – Л. Д.*). Також воно наводиться й в інших частинах роботи (с. 176, с. 187). Тому вбачається, що авторці варто уточнити формулювання п. 8 висновків до Розділу 2 дисертації (с. 175) й щодо рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного світу.

5. Охорона довкілля – це система заходів правового, економічного та організаційного характеру, які спрямовані на захист, збереження, раціональне використання та відтворення навколишнього природного середовища та/або його окремих компонентів із метою забезпечення природного балансу в ньому, збереження можливості подальшого використання природних ресурсів і/або їх корисних властивостей. На практиці заходи охорони довкілля здійснюються низкою уповноважених органів. Це й органи виконавчої влади (центральні та їх територіальні органи, місцеві), й органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні, обласні ради). Враховуючи специфіку правовідносин охорони довкілля, беручи до уваги кількість та особливості самих заходів охорони довкілля, зважаючи на існуючу невизначеність або ж неналежний розподіл прав і обов'язків уповноважених органів у галузі охорони довкілля, ідеї дисертантки про необхідність внесення змін до ряду нормативно-правових актів у частині деталізації повноважень органів місцевого самоврядування в галузі охорони довкілля є вдалими та

цілком доцільними (с. 154–155, с. 171–172, с. 176–179, с. 187–189). Однак рекомендується все таки чітко конкретизувати якому саме рівню органів місцевого самоврядування належатимуть відповідні повноваження.

Викладені зауваження носять уточнюючий, доповнюючий чи дискусійний характер, вони покликані стимулювати подальший авторський пошук у відповідній проблемній сфері. Зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку представленого наукового дослідження А. В. Третяк.

Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту, цільовою спрямованістю та є свідченням особистого внеску авторки в еколого-правову науку. Вона є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням з екологічного права, виконаним на належному науково-теоретичному рівні, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності стимулюють вирішення проблем правової охорони довкілля в умовах децентралізації.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані: а) у науково-дослідницькій сфері – як основа для подальших наукових досліджень правової охорони довкілля в умовах децентралізації; б) у нормотворчій діяльності – при розробленні нового та вдосконаленні чинного екологічного законодавства, яке визначає правову охорону довкілля в умовах децентралізації; в) у правозастосовній практиці – як теоретичне підґрунтя для забезпечення ефективної реалізації норм екологічного законодавства в судовій практиці та в процесі розроблення локальних підзаконних нормативно-правових актів і правозастосовних документів; г) у навчальному процесі – при викладанні початкової дисципліни «Екологічне право», вибіркових навчальних дисциплін еколого-правового спрямування, підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, освітніх програм, навчальних планів для студентів закладів вищої освіти юридичного спрямування.

підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, освітніх програм, навчальних планів для студентів закладів вищої освіти юридичного спрямування.

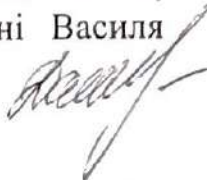
Основні результати дисертаційної роботи з належною повнотою викладені в наукових публікаціях дисертантки в фахових виданнях, а також апробовані на значній кількості наукових конференцій.

Загальний висновок:

Дисертація на тему «Правова охорона довкілля в умовах децентралізації» відповідає вимогам пунктів 9–11 Тимчасового порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (з наступними змінами), а її авторка Третьяк Анастасія Валеріївна заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри трудового, екологічного
та аграрного права Прикарпатського,
національного університету імені Василя
Стефаника

Леся ДАНИЛЮК

